

правног стандарда. Свакако да се и суд руководио извесним разлозима целисходности који су га довели до става који је заузео у изнетој одлуци, но ти разлози нису наведени у делу образложења који је објављен у *Збирци судских одлука*. Стога ће ова анализа у том погледу остати непотпуна. Међутим, можда ће наши разлози бити од користи ако једном развитак наше привредне праксе постави поново ово питање да га суд преиспита.

Др. Владимир Јовановић

ДВА СЛУЧАЈА ЕГЗЕКВАТУРЕ ОДЛУКА СПОЉНОТРГОВИНСКЕ АРБИТРАЖЕ ПРЕД ФРАНЦУСКИМ СУДОМ

Спољнотрговинска арбитража при Савезној спољнотрговинској комори у Београду (даље СТА) већ дужи низ година са успехом обавља деликатну функцију решавања међународних трговачких спорова које јој странке споразумно повере. Иако институционална арбитража затвореног типа, јер прихвата само решавање спорова у којима је једна од странака југословенско предузеће, она арбитража је својим непристрасним суђењем и објективношћу постала запажена и стекла углед у свету. Потврда овога је да страни пословни партнери наших предузећа све чешће пристају да за случај спора уговоре надлежност наше арбитраже и радо јој се подвргавају.

У пословним операцијама наша предузећа улазе у уговорне односе са партнерима различитог пословног морала и савесности. Дешава се да нека од ових лица, када СТА донесе одлуку у спору због неиспуњења њихових уговорних обавеза, теже на све могуће начине и свим подобним и неподобним правним средствима да избегну извршење нове одлуке. У ту сврху они пред својим органима, судовима, надлежним за давање дозволе извршења страних арбитражних одлука покушавају да омету издавање ових дозвола. Многи од разлога на које се у овим својим одупирањима позивају, а који треба да уђу у биће узрока због кога се, према законским прописима које свака држава познаје, дозвољава суду да одбије извршење стране судске одлуке, директно или индиректно произилазе из чињенице да је у питању арбитража у једној социјалистичкој земљи и да стога ни састав, ни поступак, ни право одбране нису онакви какве познаје њихово право као битне установе јавног поретка њихове земље.

Неприхватање ових и оваквих, данас с обзиром на углед СТА већ превазиђених приговора и разлога од стране судова који одлучују о давању егзекватуре, још су један доказ више, једна веома значајна потврда о месту и улози наше СТА у међународном арбитражном судовању.

Две најновије пресуде Апелационог суда у Орлеану (Француска), служе као потврда напред изнетих констатација. Обе пресуде су донете поводом давања дозволе извршења двома одлукама СТА. Ма да је поступак егзекватуре француских судова био потпуно независтан (у разним временским периодима) и донекле различит, ипак многе сличности чине

да је могуће ове две пресуде истовремено и паралелно приказати, посебно са оних аспеката који су за нас интересантни.

I. Француска фирма „Левилен” (Levilain) купила је од југословенских предузећа „Панонија” (Нови Сад) и „Бачка-продукт” (Суботица) извесне количне живих зечева. Своју обавезу плаћања куповне цене фирма није извршила ни по једном од уговора, те је сваки од уговарача покренуо спор код СТА у Београду, а на основу арбитражне клаузуле која се налазила у уговору. СТА се на основу писмених компромисорних клаузула прогласила надлежном и поштујући процедуру утврђену својим правилником донела одлуке у сваком од ових спорова. У обе одлуке усвојен је захтев југословенских предузећа-продаваца и француска фирма је проглашена обавезном да исплати одређену суму новца као цену за примљену робу.

II. Југословенска предузећа су тражила дозволу извршења ових арбитражних одлука. Према француским прописима о давању дозволе извршења за ово је надлежан Председник редовног првостепеног суда дужничковог домицила, те су се њему тужиоци и обратили са захтевом. Међутим, овде се појављује један интересантан момент, мада не тако битан за коначан исход спора пред француским судовима. Наиме, док је први захтев за давање дозволе извршења (захтев „Паноније” од 21 марта 1959) одбио, оглашујући се ненадлежним, „јер се ради о страниј судској одлуци за чију дозволу извршења је надлежан суд”, дотле је други, временски доцнији захтев (захтев предузећа „Бачка-продукт” од 26 маја 1960) удовољио и дао дозволу извршења. — У међувремену и предузеће „Панонија” је тражила дозволу извршења од француског суда на који је упућено као надлежног и добило је.

III. Француска фирма „Левилен” употребила је разна правна средства у циљу поништења одлука СТА. С једне стране, поднела је приговор против решења о давању дозволе извршења, а са друге стране поднела жалбе против арбитражних одлука Апелационом суду у Орлеану.

1. Против решења о давању дозволе извршења суда у Туру, донетог по жалби предузећа „Панонија” против одлуке председника суда који се био огласио ненадлежним, француска фирма је уложила приговор. Међу многим разлозима издвајају се неки на које се и Апелациони суд осврнуо у образложењу своје пресуде, а који су интересантни за наша разматрања. — Француска фирма је истакла:

а) да одлука чије се извршење тражи нема карактер арбитражне одлуке већ да је у питању одлука страног суда, који као такав није могао бити надлежан. Ово своје тврђење заснивала је на чињеници да су арбитражи СТА обавезно југословенски држављани, да су сви у служби државе (високи државни чиновници, стручњаци из опште трговине, професори универзитета) и да у ствари није реч о арбитражном суђењу већ о суђењу државног суда.

б) да, и уколико би се прихватило да одлука има карактер стране арбитражне одлуке, ова није донета на основу арбитражног компромиса. Клаузула на основу које је се СТА прогласила надлежном није компро-

мисорна клаузула, већ обичан споразум о пророгацији на један трговачки суд и да у њему реч „арбитража“ није употребљена. Та клаузула гласи: „судска надлежност — у случају спора између уговорача ови су сагласни да се подвргну одлуци, без права на жалбу, Трговачког суда Спољнотрговинске коморе у Београду“;

в) да право одбране, пошто је реч о судовању а не о арбитражи, није било осигурано онако како је то уобичајено у арбитражном суђењу.

Против решења о давању дозволе извршења председника суда у Туру, француска фирма није уложила приговор већ жалбу, тражећи да ово буде поништено јер је донето од стране ненадлежног органа, пошто је председник суда надлежан за давање дозволе извршења за стране арбитражне одлуке, а овде је у питању страна судска одлука. Да би показало да је и овде реч о страни судској одлуци, фирма „Левилен“ је истакла исте разлоге као и у приговору у првом случају.

2. Поред приговора односно жалбе на решења о дозволи извршења арбитражних одлука, француска фирма је уложила против обе одлуке жалбе Апелационом суду у Орлеану. У обе жалбе истакнути су исти разлози за поништење одлука СТА. И овде је истакнуто да одлуке не потичу из трговачке арбитраже, те да немају карактер арбитражних одлука, већ из редовног судовања државе и тако имају карактер судских одлука. А како од карактера одлуке зависи да ли је могуће или не одрећи се права на жалбу, то би и ова одредба уговора била ништава јер је у питању судска одлука. Такође је истакнуто да нема арбитражног компромиса већ да је у питању обичан споразум о пророгацији, као и да није поштовано право на одбрану у поступку доношења арбитражних одлука. Дакле, исти они разлози који су истицани у приговору односно на жалби на решење о дозволи извршења.

IV. Апелациони суд у Орлеану одлукама од 27 фебруара 1961 решио је спорове француске фирме „Левилен“ са југословенским предузећима „Панонија“ односно „Бачка-продукт“. У свакој од пресуда он се истовремено изјасио како о приговору односно жалби на решење о дозволи извршења тако и на жалбе против самих арбитражних одлука. Француска фирма је одбијена у свим својим приговорима и жалбеним наводима, а добијена решења о дозволи извршења су потврђена.

Суд је стао на становиште да је: а) у питању арбитражна одлука; б) да је постојала ваљана компромисорна клаузула; в) да је омогућено и поштовано право на одбрану у поступку доношења одлуке.

У образложењима обе пресуде налазе се врло интересантни закључци и разновања суда за сваку од ових констатација, без обзира да ли ју је француска фирма истакла у приговору или жалби, или у оба правна лека.

Ad а) У питању је арбитражна одлука. Према становишту суда овај карактер одлуци дају орган који ју је донео и поступак по коме је донета. Дајући свој суд о СТА у Београду, суд јој признаје карактер арбитраже. „Ако арбитри морају обавезно бити југословенски држављани и обавезно изабрани са једне листе на којој се налазе службеници Мини-

старства спољне трговине, правни саветници и професори права, треба истаћи да арбитражи тако изабрани су посебно компететни за решавање спора као што је овај; штавише немогуће је сматрати да би они били скло-ни пристрасности кад интерес њихове властите земље захтева да се радије уздржа од доношења пристрасних одлука да би се осигурало пове-рење страних увозника са којима њихова земља тргује. Чињеница што су лица која се налазе на тој обавезној листи службеници државе и што су позвани да суде држави није довољна да се сматра да би се они нашли са овог разлога лишени њихове независности.” — Да је реч о арбитра-жној одлуци показује то што су „странке именоване или биле позване да именују свака свог арбитра, што представља суштински арбитражне про-цедуре, док, напротив, пред редовним судом избор судија од стране стра-нака не само да није допуштен него је чак и искључен; ово је довољно да покаже да одлука у питању није донета од суда већ да је арбитра-жна одлука”.

Ad б) Ваљаност компромисорне клаузуле. По француском праву (чл. 1028 Зак. о грађ. пост.) лице против кога треба да буде извршена страна арбитражна одлука може да тражи од суда, који је донео решење о дозволи извршења, поништење одлуке која је суду поднета као арбитра-жна одлука. Овај захтев се може учинити само у форми приговора и са разлога таксативно набројаних у цитираном законском члану. Један од тих разлога је да није постојала ваљана компромисорна клаузула за до-ношење арбитражне одлуке. — У конкретним случајевима суд је стао на становиште да клаузуле које се налазе у уговору имају карактер компро-мисорне клаузуле а не пророгационог споразума. „С обзиром да клаузула која се налази у уговору садржи реч „трговачки суд”, а не арбитражни суд, не значи да она представља споразум о пророгацији; иако дословно она може *à priori* изгледати непрецизна, она представља компромисорну клаузулу пошто савршено јасно садржи обавезу странака да се подвргну одлуци, без права на жалбу; једног арбитражног организма, што је битна карактеристика арбитражног поступка”.

На основу чињенице што су у питању арбитражне одлуке а не судске и што су компромисорне клаузуле ваљане, суд је одбио жалбе Апела-ционом суду као беспредметне, јер су противне клаузули о одрицању од права на жалбу, са напоменом да ово одрицање није противно јавном поретку *ordre public* већ је на против изричито дозвољено према чл. 1010 Зак. о грађ. пост. за арбитражне одлуке.

Ad в) Поштовање права на одбрану је један од услова да једна стра-на арбитражних одлука добије дозволу извршења у Француској. То је истовремено и једини разлог са кога се може против арбитражне одлуке подићи жалба вишем суду и кад су се странке одрекле права на жалбу, јер повреда права на одбрану вређа француски јавни поредак. Насупрот тврђењу француске фирме, њој је у току целог арбитражног поступка пред СТА у Београду омогућено и поштовано њено право на одбрану: „никаква повреда није нанета основним правима на одбрану; из одлуке управо произилази да је фирма „Левилен” била позвана да означи свога арбитра са листе арбитра која јој је била послата уз указивање на по-

следице које би настале услед њеног уздржавања да означи једног. Њен арбитар је био званично одређен, пошто га она није означила. Она је примила обавештење о тужби и приложене документе са њиховим преводом на француски. Она је чак и одговорила истичући своје разлоге одбране. Била је позвана и на расправу и обавештена о саставу арбитраже. Била је обавештена и о последицама свога неприступања било лично било преко пуномоћника по свом избору. Тако је у току поступка фирма „Левилен” била у могућности да се брани, што је она у ствари чак и чинила”.

V. После исправних и објективних резонавања француског суда о карактеру наше СТА, као и о другим питањима у вези самог спора, чини нам се да никакав посебан коментар ових пресуда није ни потребан. Њихова образложења су најбољи одговор на разне, данас све ређе, неосноване приговоре арбитражном суђењу наше СТА. Ако ове две пресуде показују на став француских судова према арбитражним одлукама СТА, онда једино се може пожелети да овај став буде чврст и доследан, јер је у питању држава са којом наши привредници имају многостране и све чешће трговачке односе.

Једно питање заслужује да се на њега посебно осврнемо. То је питање компромисорне клаузуле која се налазила у уговорима наших предузећа са француском фирмом. Француски суд је исправним екстезивним и логичким тумачењем признао овим клаузулама њихов арбитражни карактер. Међутим, чињеница је да дословно тумачење не показује да је ре чо арбитражи већ о „Трговачком суду Спољнотрговинске коморе у Београду”. Овако формулисана клаузула, која треба да представља компромисорну клаузулу, још један је пример, најблаже речено, неопрезности наших предузећа при закључивању уговора са страним партнерима. Сувишно је наглашавати да је онај који је закључивао уговор требало да зна да француски превод израза СТА није и не може да буде Трговачки суд. О томе је свакако имао могућности да се обавести, ако нигде другде а оно код саме СТА. На то треба пазити јер, у оваквим случајевима, а при нешто измењеним околностима, може лако да се деси да се једној оваквој клаузули не призна њен арбитражни карактер и да арбитражна дозвола не добије дозволу извршења. А штете које из тога могу да проиђу никада нису мале.

Добросав Митровић

СЛУЧАЈ „ЕЛЕКТРИЧНИ КОНТРОЛНИ УРЕЂАЈИ” У СВЕТЛУ АМЕРИЧКОГ АНТИТРУСТОВСКОГ ПРАВА

1. До недавно југословенски се правници нису посебно бавили проблемима антиitrustовског права. То на први поглед изгледа оправдано пошто је необично расправљати о монополимa и рестриктивној монополистичкој пракси у социјалистичкој држави и социјалистичкој привреди. Чињенице, међутим, говоре друкчије. Иако нису у питању приватан капи-